

CU PRIVIRE LA POSIBILA NECONSTITUȚIONALITATE A UNOR AMENDAMENTE RECENTE OPERATE ÎN CODUL PENAL ȘI ÎN CODUL CONTRAVENȚIONAL

Partea II

Sergiu BRÎNZA,
doctor habilitat în drept, profesor universitar (USM)
Vitalie STATI,
doctor în drept, conferențiar universitar (USM)

In this study it is argued that several recently made amendments to the Penal Code by means of Law no.196/2016, would contravene the provision of par.(2) art.23 of the Constitution of the Republic of Moldova. The analysis of the amendments provided by this law brought us to the conclusion that these amendments generate to the penal law a certain level of unpredictability on the following issues: 1) whether at par.(1) art.201[1] PC RM are mentioned three independent offences or three normative options of one single offence; 2) the content of the concept of „isolation", used at lett.b) par.(1) art.201[1] PC RM; 3) the meaning of the concept of „facts", used at par.(2), (3) and par.(4) art.201[1] PC RM; 4) whether at lett.c) par.(2), lett.a) and lett.b) par.(3) and par.(4) art.201[1] PC RM are mentioned independent offences or the normative options of the offence/offences set forth at par.(1) art.201[1] PC RM. Also in support of the idea on the possible unconstitutionality of the amendments made by means of Law no.193/2016 and Law no.196/2016, in this direction there are reminded several relevant passages from the decisions of both the Constitutional Courts of the Republic of Moldova and Romania.

Keywords: Constitution; Constitutional Court; predictability; domestic violence; psychological violence; isolation; facts; action; inaction; battery or health harm.

3. Prin Legea nr.196/2016, *inter alia [1]*, articolul 201[1] a fost modificat, fiindu-i atribuit următorul conținut:

„Articolul 201[1]. Violența în familie

(1) Acţiunea sau inacţiunea intenţionată comisă de un membru al familiei în privinţa altui membru al familiei, manifestată prin:

a) maltratare, alte acţiuni violente, soldate cu vătămare uşoară a integrităţii corporale sau a sănătăţii;

b) izolare, intimidare în scop de impunere a voinţei sau a controlului personal asupra victimei;

c) privarea de mijloace economice, inclusiv lipsirea de mijloace de existenţă primară, neglijare, dacă au provocat victimei vătămare uşoară a integrităţii corporale sau a sănătăţii,...

(2) Faptele prevăzute la alin.(1):

a) săvârşite asupra a doi sau a mai multor membri ai familiei;

b) săvârşite în legătură cu solicitarea sau aplicarea măsurilor de protecţie;

c) care au provocat vătămarea medie a integrităţii corporale sau a sănătăţii,...

(3) Faptele prevăzute la alin.(1) şi (2) care:

a) au cauzat vătămarea gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii;

b) au determinat la sinucidere sau la tentativă de sinucidere...

(4) Faptele prevăzute la alin.(1) sau (2) care au cauzat vătămarea gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii soldată cu decesul victimei...".

În urma analizei amendamentelor operate prin Legea nr.196/2016, se poate susține că acestea au generat imprevizibilitatea legii penale în partea care ține de:

1) faptul dacă la alin.(1) art.201[1] CP RM sunt descrise trei infracțiuni de sine stătătoare sau trei modalități normative ale aceleiași infracțiuni.

Este adevărat că în art.201[1] CP RM se recurge la sintagmele: „(2) Faptele prevăzute la alin.(1):..."; „(3) Faptele prevăzute la alin.(1) şi (2)..."; (4) „Faptele prevăzute la alin.(1) sau (2)...". Prin folosirea cuvântului „fapte", legiuitorul ar sugera că la lit.a)-c) alin.(1) art.201[1] CP RM sunt descrise trei infracțiuni de sine stătătoare, nu trei modalități normative ale aceleiași infracțiuni.

Însă, prin aceasta, legiuitorul încalcă regula, conform căreia variantele-tip de infracțiuni pot fi prevăzute de articole sau de alineate, nu însă de litere. Această regulă se desprinde din coroborarea următoarelor teze: calificarea infracţiunilor în cazul unui concurs de infracţiuni, determinat la art.33 CP RM, se efectuează cu invocarea tuturor articolelor sau alineatelor unui singur articol din legea penală care prevăd faptele prejudiciabile săvârşite (art.114 CP RM); instanţele judecătoreşti vor avea în vedere faptul că regulile prevăzute de art. 39 CP RM din

1961 de stabilire a pedepsei se aplică în cazurile în care persoana a fost recunoscută vinovată de săvârşirea a două sau mai multor infracţiuni, prevăzute de diferite articole ale Părţii speciale a Codului penal, fără să fi fost condamnată pentru vreuna din ele, precum şi atunci când după pronunţarea sentinţei pe marginea cauzei se va constata că acest condamnat este vinovat şi de altă infracţiune săvârşită înainte de pronunţarea sentinţei în prima cauză cu condiţia că pentru fiecare din infracţiunile ce intră în concurs nu au expirat termenele de prescripţie pentru tragerea la răspundere penală şi persoana nu a fost eliberată de răspundere printr-un act de graţiere sau amnistie sau din alte temeiuri legale. Aceleaşi reguli sunt aplicate în cazurile de calificare a celor săvârşite conform unor alineate sau puncte separate ale articolului legii penale [2], dacă asemenea alineate sau puncte prevăd componenţe de sine stătătoare ale infracţiunii şi au sancţiunile lor, precum şi în cazurile săvârşirii de către o persoană a unor acţiuni omogene, dintre care unele se califică drept infracţiune terminată, iar altele – ca pregătire, tentativă sau complicitate la o asemenea infracţiune (Hotărârea Plenului Judecătoriei Supreme a Republicii Moldova cu privire la practica de stabilire a pedepsei pentru săvârşirea mai multor infracţiuni sau în cazul mai multor sentinţe, nr.13 din 20.12.1993 [3]).

Aşadar, o infracţiune de sine stătătoare ar trebui descrisă în textul normei penale într-o manieră care ar presupune stabilirea unei sancţiuni aparte. Din aceste considerente, nu este corectă stabilirea în alin. (1) art.201^1 CP RM a unei singure sancţiuni pentru mai multe infracţiuni de sine stătătoare;

2) conținutul noțiunii de izolare, utilizată la lit.b) alin.(1) art.201^1 CP RM.

Noțiunea în cauză este una estimativă. Ea nu este definită în cadrul unui act normativ. Drept urmare, există pericolul ca cel abilitat cu aplicarea legii penale să evalueze cu aproximație limitele care marchează sfera de incidență a noțiunii de izolare.

În acest sens, B.N. Korobeț afirmă că principalul pericol, pe care-l comportă noțiunile estimative, constă în libertatea discreționară prea largă a celor care califică oficial fapta descrisă în textul legii penale cu ajutorul unor asemenea noțiuni [4]. La rândul său, D.N. Levina opinează că persoanele, abilitate cu aplicarea legii, nu au o abordare unitară privind stabilirea conținutului unor noțiuni estimative. Din această cauză, în procesul de interpretare a unor astfel de noțiuni, sunt admise erori [5]. După M.V. Bavsun, devenind un „ostatic" al legislației instabile, persoana, abilitată cu aplicarea legii, este predispusă tot mai des să manifeste subiectivism în activitatea sa. În lipsa unei baze normative adecvate, acestei persoane nu-i rămâne decât să ia decizii, pornind de la propriile reprezentări cu privire la o situație sau alta, fie de la nivelul său de pregătire, fie de la alte asemenea particularități [6].

Într-adevăr, este dificil a înțelege care semnificație i-a atribuit legiuitorul noțiunii de izolare, utilizată la lit.b) alin.(1) art.201^1 CP RM.

În art.2 al Legii Republicii Moldova cu privire la prevenirea şi combaterea violenţei în familie, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 01.03.2007 [7], identificăm anumite forme ale izolării: „violenţă psihologică – impunere a voinţei sau a controlului personal, provocare a stărilor de tensiune şi de suferinţă psihică prin ofense, luare în derâdere, înjurare, insultare, poreclire, şantajare, distrugere demonstrativă a obiectelor, prin ameninţări verbale, prin afişare ostentativă a armelor sau prin lovire a animalelor domestice; neglijare; implicare în viaţa personală; acte de gelozie; impunere a izolării prin detenţie, inclusiv în locuinţa familială; izolare de familie, de comunitate, de prieteni (*subl. ne aparține*); interzicere a realizării profesionale, interzicere a frecventării instituţiei de învăţământ; deposedare de acte de identitate; privare intenţionată de acces la informaţie; alte acţiuni cu efect similar (*subl. ne aparține*)". Exact aceeaşi interpretare o găsim la lit.c) pct.5 al Hotărârii Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Instrucţiunilor privind mecanismul intersectorial de cooperare pentru identificarea, evaluarea, referirea, asistenţa şi monitorizarea copiilor victime şi potenţiale victime ale violenţei, neglijării, exploatării şi traficului, nr.270 din 08.04.2014 [8].

În legătură cu o asemenea interpretare, se impun câteva precizări. În primul rând, împiedicarea neîntemeiată a unuia dintre părinţi (a ambilor părinţi) să comunice cu copilul ori să ia parte la educarea lui, precum şi împiedicarea copilului să comunice cu bunicii, fraţii şi surorile atrage răspundere conform art.64 din Codul contravenţional. În al doilea rând, considerăm că impunerea izolării prin detenţie, inclusiv în locuinţa familială, urmează a fi calificată în baza art.166 CP RM, nu conform art.201^1 CP RM. Or, în acest caz, se aduce atingere nu atât libertăţii psihice a persoanei (lezată ca rezultat al aplicării violenței psihologice), cât mai ales libertăţii fizice a persoanei.

Dar, ceea ce este mai important, sintagma „alte acţiuni cu efect similar", utilizată în partea finală a definiției sus-menționate a noțiunii „violenţă psihologică", lasă deschisă posibilitatea de a interpreta extensiv şi defavorabil noțiunea de „izolare". Cu alte cuvinte, celor, care califică oficial fapta descrisă în textul legii penale, li se oferă posibilitatea să încalce regula stabilită la alin.(2) art.3 CP RM.

Datele problemei devin şi mai complicate, dacă luăm în considerare interpretarea diferită a noțiunii „izolare", efectuată în pct.7.3 al proiectului Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la

judecarea cauzelor penale despre violenţa în familie: „Violenţa psihologică include şi violenţă emoţională: acte degradante sau umilitoare; insulte, jigniri, acte ameninţătoare cu vătămare corporală; critică intensă; ridiculizarea victimei şi folosirea de porecle sau epitete insultătoare; izolarea socială, inclusiv separarea de copii, de alţi membri ai suportului social (*subl. ne aparţine*); gelozia extremă şi posesivitatea extremă; acuzaţiile nefondate de infidelitate; ameninţările cu abandon sau divorţul; apariţia în spaţiul, locuinţa sau locul de muncă al persoanei, hărţuirea repetată la telefon; izolare de familie, de comunitate, de prieteni (*subl. ne aparţine*); interzicere a realizării profesionale, a frecventării instituţiei de învăţământ; privare intenţionată de acces la informaţie; demonstrarea armei; agresiunea animalelor domestice, alte acţiuni cu efect similar (*subl. ne aparţine*)" [9].

Însă, şi de această dată, sintagma generică de final „alte acţiuni cu efect similar" confirmă că definiția în cauză este una exemplificativă, nu exhaustivă. În alți termeni, rămâne deschisă lista de exemple care ar intra sub incidența noțiunii de „izolare", utilizată la lit.b) alin.(1) art.201[1] CP RM.

În afară de aceasta, este greu de stabilit semnificația exactă a noțiunilor subsecvente „izolare socială" și „izolare de familie, de comunitate, de prieteni". Actele normative, în care sunt folosite sintagme similare, nu ne ajută prea mult.

De exemplu, în Legea pentru aprobarea Strategiei naţionale de dezvoltare pe anii 2008-2011, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 21.12.2007 [10], noțiunea „excluziune socială" este definită în felul următor: „Poziţie socială periferică, de izolare a indivizilor sau grupurilor, cu acces drastic limitat la condiţiile sociale de viaţă: economice, rezidenţiale, ocupaţionale, de educaţie şi instruire. Se manifestă printr-un deficit de posibilităţi de afirmare şi participare la viaţa colectivităţii". Este dificil de înțeles în ce măsură această noțiune se intersectează cu noțiunea „izolare".

În pct.26 al Anexei nr.1 la Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Programului Naţional privind sănătatea mintală pentru anii 2012-2016, nr.1025 din 28.12.2012 [11], se menționează: „Familiile se confruntă cu stigmatul social, izolarea socială şi fenomenul de suprasolicitare psihică *(burnout)*, calitatea vieţii acestora fiind joasă. Lipseşte suportul autorităţilor la nivel de asigurare a serviciilor sociale indispensabile". Dacă izolarea socială a familiilor constituie un fenomen obișnuit, atunci în care condiții izolarea socială ar intra sub incidența lit.b) alin.(1) art.201[1] CP RM.

Și mai greu este de înțeles semnificația exactă a noțiunii „izolare", dacă luăm în considerare următoarea aserțiune din Hotărârea Guvernului Republicii Moldova cu privire la aprobarea Programului de dezvoltare a educaţiei incluzive în Republica Moldova pentru anii 2011-2020, nr.523 din 11.07.2011 [12]: „Societăţile moderne se confruntă, actualmente, cu o criză gravă în relaţiile sociale, rezultată din inegalitate, migraţiune, dispersarea familiilor, exodul rural, precum şi din denaturarea principiilor solidarităţii umane. În ciuda eforturilor făcute de diferite ţări, realitatea demonstrează că educaţia tinde să reproducă şi chiar să sporească segmentarea socială şi culturală. Rolul tradiţional al educaţiei ca mijloc de promovare a coeziunii şi mobilităţii sociale s-a diminuat puternic în contextul actual economic şi social. Fenomenele menţionate au condus la izolarea/excluderea unor categorii de indivizi sau grupuri de indivizi (*subl. ne aparţine*)";

3) accepțiunea noțiunii „fapte", utilizată în alin. (2), (3) și (4) art.201[1] CP RM.

Din analiza Codului penal, deducem că noțiunea „faptă" este utilizată în două accepțiuni diferite:

A. „Codul penal este actul legislativ care cuprinde norme de drept ce stabilesc principiile şi dispoziţiile generale şi speciale ale dreptului penal, determină faptele ce constituie infracţiuni (*subl. ne aparţine*) şi prevede pedepsele ce se aplică infractorilor" (alin.(2) art.1 CP RM); „Infracţiunea este o faptă (acţiune sau inacţiune) prejudiciabilă (*subl. ne aparţine*), prevăzută de legea penală, săvârşită cu vinovăţie şi pasibilă de pedeapsă penală" (alin.(1) art.14 CP RM);

B. „Aceeaşi faptă (*subl. ne aparţine*) care a provocat din imprudenţă: a) o vătămare gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii; b) decesul bolnavului" (alin.(2) art.162 CP RM); „Aceeaşi faptă (*subl. ne aparţine*) care a provocat din imprudenţă: a) o vătămare gravă a integrităţii corporale sau a sănătăţii; b) decesul victimei" (alin.(2) art.163 CP RM).

Așadar, ce se are în vedere prin „faptă" în art.201[1] CP RM: 1) fapta prejudiciabilă ca semn al laturii obiective a infracțiunii; 2) infracțiunea în ansamblul său?

Să încercăm să răspundem la această întrebare prin prisma dispoziției prevăzute la alin.(2) art.201[1] CP RM:

„Faptele prevăzute la alin.(1):

a) săvârşite asupra a doi sau a mai multor membri ai familiei;

b) săvârşite în legătură cu solicitarea sau aplicarea măsurilor de protecţie;

c) care au provocat vătămarea medie a integrităţii corporale sau a sănătăţii...".

Luând în considerare prevederea de la lit.c) alin.(2) art.201[1] CP RM, ar reieși că în art.201[1] CP RM, prin „faptă", se are în vedere fapta prejudiciabilă ca semn al laturii obiective a infracțiunii. Totuși, prevederile de la lit.a) și b) alin.(2) art.201[1] CP RM exclud o asemenea posibilitate. Este clar că agravantele prevăzute la lit.a) și b) alin.(2) art.201[1] CP RM se

referă la infracțiunea în ansamblul ei, nu la o parte a infracțiunii.

Acum să presupunem că, în art.201[1] CP RM, prin „faptă" se are în vedere infracțiunea în ansamblul său. Într-o asemenea ipoteză, cum ar fi posibil ca acțiunea sau inacțiunea, soldată cu vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății (sau care a provocat victimei vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății), să provoace ulterior vătămarea medie a integrității corporale sau a sănătății, să cauzeze vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății ori să determine la sinucidere sau la tentativă de sinucidere? Altfel spus, cum ar fi posibil ca, drept rezultat al săvârșirii infracțiunii, să se producă succesiv două urmări prejudiciabile diferite, făptuitorul manifestând intenție față de ambele aceste urmări?

Reiese că, în art.201[1] CP RM, noțiunea „fapte" este folosită în două accepțiuni diferite. Întrebarea este: cum să prevadă destinatarul legii penale care din aceste accepțiuni va fi aleasă de către cel abilitat cu aplicarea legii penale?

4) faptul dacă la lit.c) alin.(2), lit.a) și b) alin.(3) și alin.(4) art.201[1] CP RM sunt descrise infracțiuni de sine stătătoare sau modalitățile normative ale infracțiunii / infracțiunilor prevăzute la alin.(1) art.201[1] CP RM.

Din modul de exprimare a legiuitorului în art.201[1] CP RM, ar rezulta că: 1) violența în familie este incriminată în art.201[1] CP RM într-o variantă-tip (sau în trei variante-tip) și în trei variante agravate; 2) violența în familie în varianta-tip (sau în variantele-tip) este incriminată la alin.(1) art.201[1] CP RM: acțiunea sau inacțiunea intenționată comisă de un membru al familiei în privința altui membru al familiei, manifestată prin: a) maltratare, alte acțiuni violente, soldate cu vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății; b) izolare, intimidare în scop de impunere a voinței sau a controlului personal asupra victimei; c) privarea de mijloace economice, inclusiv lipsirea de mijloace de existență primară, neglijare, dacă au provocat victimei vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății; 3) la rândul său, violența în familie în prima sa variantă agravată este incriminată la alin.(2) art.201[1] CP RM, presupunând că: a) este săvârșită asupra a doi sau a mai multor membri ai familiei; b) este săvârșită în legătură cu solicitarea sau aplicarea măsurilor de protecție; c) a provocat vătămarea medie a integrității corporale sau a sănătății; 4) cea de-a doua variantă agravată a infracțiunii, prevăzută la alin.(3) art.201[1] CP RM, se exprimă în violența în familie, care: a) a cauzat vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății; b) a determinat la sinucidere sau la tentativă de sinucidere; 5) în fine, violența în familie în cea de-a treia variantă agravată este incriminată la alin.(4) art.201[1] CP RM, presupunând cauzarea vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății soldată cu decesul victimei.

Însă o asemenea interpretare ar fi lipsită de orice logică: nu este posibil ca acțiunea sau inacțiunea intenționată comisă de un membru al familiei în privința altui membru al familiei – manifestată, *inter alia*, prin: maltratare, alte acțiuni violente, soldate cu vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății; privarea de mijloace economice, inclusiv lipsirea de mijloace de existență primară, neglijare, dacă au provocat victimei vătămare ușoară a integrității corporale sau a sănătății – să provoace ulterior una din asemenea urmări prejudiciabile: vătămarea medie a integrității corporale sau a sănătății; vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății; sinuciderea sau tentativa de sinucidere. Aceasta pentru că, în raport cu aceste urmări, făptuitorul manifestă intenție. Așa cum manifestă intenție și față de vătămarea ușoară a integrității corporale sau a sănătății.

În alți termeni, ca și oricare altă formă de violență, violența în familie presupune manifestarea intenției în raport cu urmările prejudiciabile pe care le implică: 1) vătămarea ușoară a integrității corporale sau a sănătății (lit.a) și c) alin.(1) art.201[1] CP RM); 2) vătămarea medie a integrității corporale sau a sănătății (lit.c) alin.(2) art.201[1] CP RM); 3) vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății (lit.a) alin.(3) art.201[1] CP RM); 4) sinuciderea sau tentativa de sinucidere (lit.b) alin.(3) art.201[1] CP RM).

Din cele consemnate *supra*, reiese că autorii proiectului, care stă la baza Legii nr.196/2016, nu au luat în considerare semantismul noțiunii „circumstanță agravantă a infracțiunii, prevăzută într-o normă a Părții speciale a Codului penal" [13]. Literalmente, prin „circumstanță" se are în vedere împrejurarea (particulară) care însoțește o întâmplare, un fapt, o acțiune sau un fenomen [14]; împrejurarea, particularitatea care însoțește un fapt [15].

Așadar, prin „circumstanță agravantă a infracțiunii, prevăzută într-o normă a Părții speciale a Codului penal" se are în vedere împrejurarea (particulară) care însoțește o infracțiune în varianta ei tip (adică în varianta ei de bază, neagravată). Concluziile care se desprind sunt următoarele: 1) circumstanța agravantă a infracțiunii, prevăzută într-o normă a Părții speciale a Codului penal, însoțește o infracțiune în varianta ei tip. Ea nu se integrează în varianta-tip a infracțiunii. Ea este cea care depășește necesarul variantei-tip a infracțiunii. Or, varianta-tip a infracțiunii, alături de circumstanța agravantă a infracțiunii prevăzută într-o normă a Părții speciale a Codului penal, sunt cele care, împreună, constituie varianta agravată a infracțiunii; 2) circumstanța agravantă, prevăzută într-o normă a Părții speciale a Codului penal, însoțește anume o infracțiune. Ea nu poate însoți o parte a infracțiunii

(de exemplu, o faptă prejudiciabilă privită ca semn al laturii obiective a unei infracțiuni materiale).

Practic, aceeași idee se desprinde din afirmația făcută de I.Tanoviceanu: „Nu toate elementele din care se compune o infracțiune au aceeași importanță. Unele din ele sunt esențiale la toate infracțiunile de aceeași specie, sunt elementele constitutive, care nu pot lipsi fără ca să lipsească însăși infracțiunea. Altele, din contra, sunt accidentale, adică pot lipsi, și infracțiunea totuși poate exista și fără ele. Cele dintâi se numesc elemente constitutive, cele din urmă – circumstanțe" [16].

Din cele sus-menționate, rezultă că autorii proiectului, care stă la baza Legii nr.196/2016, au neglijat anumite prevederi ale Legii privind actele legislative: actul legislativ trebuie să respecte condiţiile legalităţii, accesibilităţii, preciziei (alin.(2) art.3 „Trăsăturile și calitatea actului legislativ"); textul proiectului de act legislativ se elaborează în limba de stat, cu respectarea următoarei reguli: fraza se construieşte conform normelor gramaticale, astfel încât să exprime corect, concis și fără echivoc ideea, să fie înțeleasă ușor de orice subiect interesat (lit.a) art.19 „Limbajul, ortografia și punctuația în actul legislativ").

În contextul analizat, este cazul de menționat că, în procesul de elaborare a dispoziției unei norme penale speciale, întâi de toate, legiuitorul trebuie să descrie cât mai precis semnele laturii obiective a infracțiunii. Doar așa persoana, abilitată să aplice legea penală, va putea determina și constata juridic corespunderea exactă între semnele faptei prejudiciabile săvârșite și semnele componenței infracțiunii, prevăzute de norma penală specială. În caz contrar, va exista pericolul calificării incorecte a faptelor săvârșite.

Un astfel de pericol îl prezintă construcția tehnico-legislativă a art.201[1] CP RM. Aceasta pentru că, în realitate, la lit.c) alin.(2) și lit.a), b) alin.(3) art.201[1] CP RM, sunt prevăzute trei infracțiuni distincte, care pot să formeze concurs între ele. Dispozițile de la lit.c) alin.(2) și lit.a), b) alin.(3) art.201[1] CP RM nu presupun că vătămarea ușoară a integrității corporale sau a sănătății ar reprezenta cauza producerii: 1) vătămării medii a integrității corporale sau a sănătății; 2) vătămării grave a integrității corporale sau a sănătății; 3) sinuciderii sau tentativei de sinucidere. În cazul infracțiunilor prevăzute la lit.c) alin.(2), lit.a), b) alin.(3) art.201[1] CP RM, fiecare din aceste trei urmări prejudiciabile se află în legătură cauzală cu acțiunea sau inacțiunea intenționată comisă de un membru al familiei în privința altui membru al familiei.

Așadar, nu este corect a se afirma că la lit.c) alin.(2) și lit.a), b) alin.(3) art.201[1] CP RM sunt prevăzute variante agravate.

Este de menționat că, prin Legea nr.196/2016, alin.(2) art.145 CP RM a fost completat cu litera e[1]) „asupra unui membru de familie". Prin aceeași lege, Codul contravențional a fost completat, printre altele, cu art. 78[1] „Violența în familie", având următoarea dispoziție: „Maltratarea sau alte acțiuni violente, comise de un membru al familiei în privința altui membru al familiei, care au provocat vătămarea neînsemnată a integrității (*subl. ne aparține*)". Aceste două completări se înscriu în concepția de incriminare diferențiată, în articole diferite ale Părții speciale a Codului penal, a manifestărilor de violență în familie. Până la intrarea în vigoare a Legii nr.196/2016, această concepție a fost valorificată doar în lit.b[2]) alin.(2) art.171 și lit.b[2]) alin.(2) art.172 CP RM. Ne referim la circumsanța agravantă „săvârşit(e) asupra unui membru de familie".

Nu este clar de ce autorii Legii nr.196/2016 au evitat să trateze problema sistemic și nu au propus extinderea concepției în cauză la alte articole decât art.145 CP RM. Ne referim la art.150-152 și 155 CP RM și la art.78[1] Cod contravențional (în partea care se referă la vătămarea intenționată ușoară a integrității corporale care a provocat o dereglare de scurtă durată a sănătății sau o pierdere neînsemnată, dar stabilă, a capacității de muncă). Consecvența obligă la operarea unor amendamente în aceste articole: 1) completarea alin.(2) art.150 CP RM cu litera e), având următorul conținut: „săvârșită asupra unui membru de familie"; 2) completarea alin.(2) art.151 CP RM cu litera n), având următorul conținut: „asupra unui membru de familie"; 3) completarea alin.(2) art.152 CP RM cu litera l), având următorul conținut: „asupra unui membru de familie"; 4) completarea art.155 CP RM cu alin. 2), având următoarea dispoziție: „Amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății, săvârșită asupra unui membru de familie, dacă a existat pericolul realizării acestei amenințări,..."; 5) completarea art.78[1] Cod contravențional cu alin. (2), având următoarea dispoziție: „Vătămarea intenționată ușoară a integrității corporale, comisă de un membru al familiei în privința altui membru al familiei, care a provocat o dereglare de scurtă durată a sănătății sau o pierdere neînsemnată, dar stabilă, a capacității de muncă...". În urma operării unor asemenea amendamente, art.201[1] CP RM ar deveni inutil și ar trebui abrogat.

Din Convenția Consiliului Europei cu privire la prevenirea și combaterea violenței față de femei și violenței domestice [17] nu rezultă în niciun fel că violența în familie ar trebui incriminată în cadrul unui singur articol [18]. De altfel, prezența în art.145, 171 și 172 CP RM a circumstanței agravante „săvârșit(e) asupra unui membru de familie", precum și prezența art.78[1] din Codul contravențional deja compromite

sensul unei astfel de maniere de incriminare. În aceste condiții, soluțiile pe care le-am conturat în cadrul studiului de față ar putea constitui o alternativă viabilă la inițiativele declarative de reformare a cadrului legislativ penal privind violența în familie.

Din cele menționate mai sus, se poate vedea că, sub aspect tehnico-legislativ, art.201[1] CP RM este de o calitate mediocră, lăsând loc pentru interpretări echivoce. În această ordine de idei, ne raliem opiniei exprimate de D.Bărcănescu: „Legat de previzibilitate, se consideră că, pentru asigurarea securității juridice, legea penală trebuie să fie definită clar și interpretată restrictiv. Legea nu poate fi previzibilă dacă nu este și accesibilă, adică la îndemâna, la dispoziția publicului. În acest sens, Comisia Europeană și Curtea Europeană au subliniat că legea (în general, nu neapărat legea penală) trebuie să fie suficient de accesibilă și precisă pentru a permite cetățenilor să o cunoască și să-și reglementeze conduita în raport cu prevederile sale" [19].

4. Pe cale de consecință, considerăm imperioasă repararea erorilor admise prin adoptarea Legii nr.193/2016 și a Legii nr.193/2016. În caz contrar, există pericolul ca aplicarea art.201[1], 217, 217[1]-217[6], 218 sau 219 CP RM ori a art.85-87 Cod contravențional să fie motivată într-o manieră de genul celei realizate într-o speță [20] de Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție. Astfel, în cadrul recursului în anulare, avocatul T.C. a susținut: „Instanțele de fond au reținut incorect că urmările prejudiciabile constituie interesele generale ale societății, încălcarea drepturilor constituționale ale cetățenilor, crearea obstacolelor sau tulburărilor în activitatea organelor puterii și altor instituții publice, încălcarea ordinii de drept, asupra cărora se orientează acțiunile de cauzare de daune în proporții considerabile intereselor publice, deoarece pentru a reține acest semn calificativ este necesar de a cunoaște conținutul acestuia, care este vag, neclar și neprevizibil, fapt ce rezultă și din expertiza efectuată de experții Consiliului Europei, asupra Codului penal al Republicii Moldova în cadrul Programului de cooperare al Consiliului Europei pentru consolidarea statului de drept, în care și-au expus opinia asupra noțiunii „daune în proporții considerabile cauzate intereselor publice", considerând că aceasta suferă de lipsă de previzibilitate și claritate, care la caz are aplicabilitate, considerând că hotărârile pronunțate sunt afectate de viciul fundamental, care rezidă prin sfidarea dispozițiilor alin. (1) art.7 Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale și art.23 din Constituție". Iată care au fost contraargumentele prezentate de Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție: „Colegiul penal consideră nefondată poziția recurenților că sintagma «daune în proporții considerabile intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice» este una vagă, prin care s-ar fi încălcat prevederile alin.(1) art.7 al Convenției europene pentru apărarea drepturilor omului și libertăților fundamentale, deoarece prin acțiunile sale A.R. a subminat autoritatea organului public reprezentată de către cea din urmă. Mai mult, prin cauzarea daunelor intereselor publice, trebuie de subînțeles credibilitatea autorităților, ce în limba legiuitorului este desemnat ca o încălcare semnificativă a intereselor legitime ale statului, la caz a Consiliului local care este un organ al adminsitrației publice locale". Colegiul penal al Curții Supreme de Justiție a omis să explice cum a ajuns la concluzia că, în limba legiuitorului, credibilitatea autorităților este desemnată ca o încălcare semnificativă a intereselor legitime ale statului.

În contextul examinat, consemnăm că în *cauza Lebedinschi c. Republicii Moldova*, au fost invocate următoarele considerente: „Curtea reamintește că, potrivit jurisprudenței sale constante, instanțele judecătorești naționale au obligația de a-și motiva deciziile (*Van de Hurk c. Olandei*, 19 aprilie 1994, §61, seria A, nr.288). Întinderea obligației de a motiva hotărârea poate varia în dependență de caracterul deciziei și trebuie determinată în lumina circumstanțelor cauzei (*Ruiz Torija c. Spaniei*, 9 decembrie 1994, § 29, seria A, nr.303-A). Deși articolul 6 §1 din Convenție nu obligă instanțele de judecată să ofere răspunsuri detaliate la toate argumentele invocate, totuși din hotărâre trebuie să reiasă clar că elementele esențiale ale cauzei au fost examinate (*subl. ne aparține*) (*Taxquet c. Belgiei* [MC], nr. 926/05, § 91, CEDO 2010)" [21].

În aceeași ordine de idei, R.A. Romașov afirmă că în cazul în care decizia se adoptă ca rezultat al aplicării unor norme de drept, subiectul abilitat să le aplice nu se poate limita doar la clarificarea pentru sine a conținutului acelor norme și la calificarea juridică a faptei în temeiul respectivelor norme de drept. Mai este necesar ca subiectul în cauză să explice persoanelor, în a căror privință a fost adoptată decizia, care este temeiul adoptării tocmai a unei astfel de decizii și nu a alteia [22]. În consonanță, V.V. Marciuk menționează că interpretarea judiciară extensivă a unui termen din cadrul legii penale poate avea ca efect alterarea neîntemeiată a sensului unei interdicții juridico-penale, precum și prejudicierea substanțială a drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale cetățenilor [23].

5. În continuare, în susținerea demersului nostru privind posibila neconstituționalitate a amendamentelor operate prin Legea nr.193/2016 și Legea nr.196/2016, vom prezenta unele pasaje relevante din anumite hotărâri ale Curții Constituționale a Republicii Moldova:

1) Hotărârea Curții Constituționale a Republicii

Moldova asupra excepţiei de neconstituţionalitate a prevederilor alin.(6) art.63 din Codul de procedură penală, nr.26 din 23.11.2010:

„Pentru a corespunde celor trei criterii de calitate – accesibilitate, previzibilitate şi claritate – norma de drept trebuie să fie formulată cu suficientă precizie, astfel încât să permită persoanei să decidă asupra conduitei sale şi să prevadă, în mod rezonabil, în funcţie de circumstanţele cauzei, consecinţele acestei conduite. În caz contrar, cu toate că legea conţine o normă de drept care aparent descrie conduita persoanei în situaţia dată, persoana poate pretinde că nu-şi cunoaşte drepturile şi obligaţiile. Într-o astfel de interpretare, norma ce nu corespunde criteriilor clarităţii este contrară art.23 din Constituţie" [24];

2) Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova pentru controlul constituţionalităţii unor dispoziţii ale Legii nr.1234-XIV din 22.09.2000 cu privire la procedura de alegere a Preşedintelui Republicii Moldova (Sesizarea 1a/2012), nr.7 din 24.05.2012:

„Curtea reţine că statul de drept, la care face alegaţie autorul sesizării, presupune că orânduirea socială şi de stat se bazează pe normele şi principiile fundamentale ale dreptului. O trăsătură esenţială a statului de drept este subordonarea rigidă a tuturor, inclusiv a instituţiilor statale, normelor clare, previzibile şi prestabilite ale dreptului" [25];

3) Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova pentru controlul constituţionalităţii unor prevederi ale articolului 18 din Legea nr.113 din 17.06.2010 privind executorii judecătoreşti (Sesizarea 34a/2012), nr.19 din 18.12.2012:

„Curtea reţine că articolul 23 alin.(2) din Constituţie pune în sarcina statului obligaţia de a face accesibile toate legile şi actele normative... În acest context, Curtea reţine că, deşi articolul 23 din Constituţie cuprinde doar criteriul de accesibilitate al legii, Curtea Europeană prin jurisprudenţa sa impune ca normele adoptate de autorităţile publice să fie inclusiv suficient de precise şi previzibile... Potrivit jurisprudenţei Curţii Europene, „o normă este accesibilă şi previzibilă numai atunci când este redactată cu suficientă precizie, în aşa fel încât să permită oricărei persoane să îşi corecteze conduita şi să fie capabilă, cu consiliere adecvată, să prevadă, într-o măsură rezonabilă, consecinţele care pot apărea dintr-o normă... Legea trebuie să fie accesibilă într-un mod adecvat: cetăţeanul trebuie să aibă un indiciu adecvat, în circumstanţe concrete, asupra reglementărilor legale aplicabile..." (*Hotărârea CEDO Silver vs Regatul Unit*). Totodată, în jurisprudenţa sa Curtea Europeană a statuat că „...odată ce statul adoptă o soluţie, aceasta trebuie să fie pusă în aplicare cu claritate şi coerenţă pentru a evita pe cât este posibil insecuritatea juridică şi incertitudinea pentru subiectele de drept vizate de către măsurile de aplicare a acestei soluţii..." (*Hotărârea CEDO Păduraru vs România*). În acelaşi sens, potrivit art. 3 alin.(2) din Legea nr.780-XV din 27 decembrie 2001 privind actele legislative: „Actul legislativ trebuie să respecte condiţiile legalităţii, accesibilităţii, preciziei...". Curtea reţine că, prin aceste reglementări de tehnică legislativă, legiuitorul a impus o serie de criterii obligatorii pentru adoptarea oricărui act normativ, a căror respectare este necesară pentru a asigura sistematizarea, unificarea şi coordonarea legislaţiei, precum şi conţinutul şi forma juridică adecvată ale fiecărui act normativ. Astfel, respectarea acestor norme concurează la asigurarea unei legislaţii care respectă principiul securităţii raporturilor juridice, având claritatea şi previzibilitatea necesară" [26];

4) Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova pentru controlul constituţionalităţii art.II al Legii nr.56 din 04.04.2014 pentru completarea articolului 60 din Codul penal al Republicii Moldova (prescripţia tragerii la răspundere penală) (Sesizarea nr. 27a/2014), nr.14 din 27.05.2014:

„Curtea reţine că legea penală are repercusiunile cele mai dure comparativ cu alte legi sancţionatoare, ea incriminează faptele cele mai prejudiciabile, respectiv, norma penală trebuie să dispună de o claritate desăvârşită pentru toate elementele componenţei infracţiunii în cazul normelor din partea specială a legii penale. Această condiţie este indispensabilă şi în cazul normelor din partea generală a legii penale. Formulele generale şi abstracte într-un caz concret pot afecta funcţionalitatea legii penale, aplicarea ei coerentă şi sistemică, ceea ce ar denatura principiul calităţii legii" [27];

5) Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova pentru controlul constituţionalităţii unor prevederi din Codul penal şi Codul de procedură penală (confiscarea extinsă şi îmbogăţirea ilicită) (Sesizarea nr.60a/2014), nr.6 din 16.04.2015:

„În Raportul Comisiei de la Veneţia privind preeminenţa dreptului (adoptat la cea de-a 86-a sesiune plenară, 25-26 martie 2011) s-a stabilit: „Parlamentul nu poate deroga de la drepturile fundamentale adoptând texte ambigue de legi. Cetăţenii trebuie să se bucure de o protecţie juridică esenţială în faţa statului şi instituţiilor sale". Curtea reţine că incriminarea faptelor în legile penale, stabilirea pedepsei pentru ele, precum şi alte reglementări, se întemeiază pe raţiuni de politică penală. Astfel, legea penală constituie un ansamblu de reguli juridice, formulate într-o manieră clară, concisă şi precisă. Totodată, Curtea menţionează că, potrivit art.23 din Constituţie, statul asigură dreptul fiecărui om de a-şi cunoaşte drepturile şi îndatoririle, făcând accesibile în acest sens toate legile... Astfel, în materie penală, preeminenţa dreptului generează asigurarea principiilor legalităţii

infracţiunilor şi pedepselor; inadmisibilităţii aplicării extensive a legii penale, în detrimentul persoanei, în special, prin analogie...” [28];

6) Hotărârea Curții Constituționale a Republicii Moldova privind excepţia de neconstituţionalitate a articolului 191 din Codul de procedură penală (liberarea provizorie sub control judiciar) (Sesizarea nr. 33g/2016), nr.17 din 19.05.2016:

„Curtea reține că conținutul actului normativ trebuie să permită persoanei interesate să prevadă în mod rezonabil conduita pe care trebuie să o adopte, claritatea şi previzibilitatea fiind elemente *sine qua non* ale constituţionalităţii unei norme. De asemenea, legea trebuie să reglementeze în mod unitar, să asigure o legătură logico-juridică între dispoziţiile pe care le conţine, iar în cazul unor instituţii juridice cu o structură complexă să prevadă elementele ce disting particularităţile lor. De altfel, în jurisprudenţa sa Curtea Europeană a reiterat că persoana în privința căreia se desfășoară o procedură penală este în drept să beneficieze de o diligență, în special în partea ce ține de examinarea cazului său. Astfel, previzibilitatea actului normativ este în strânsă legătură cu garanțiile unui proces echitabil, care sunt concepute pentru a evita plasarea unei persoane, pentru o perioadă îndelungată, într-o stare de incertitudine referitoare la rezultatul examinării cauzei” [29].

În același registru, prezentăm unele pasaje relevante din anumite decizii ale Curții Constituționale a României:

1) Decizia Curții Constituționale a României referitoare la excepţia de neconstituţionalitate a prevederilor art.11 din Ordonanţa de urgenţă a Guvernului nr.55/2002 privind regimul de deţinere al câinilor periculoşi sau agresivi, nr.903 din 06.07.2010: „Viciul de redactare constând în lipsa de corelare a limitelor de pedeapsă afectează garanţiile constituţionale referitoare la dreptul la un proces echitabil. În acest sens, Curtea reţine că acest drept este un drept complex, care are mai multe componente. Printre acestea se regăseşte, astfel cum rezultă din jurisprudenţa... Curţii Europene a Drepturilor Omului, şi dreptul destinatarului normei de a fi informat într-o manieră lipsită de ambiguităţi asupra comportamentelor interzise, pe care este obligat să le evite. Pentru ca acest drept să fie asigurat în mod efectiv, enunţurile juridice trebuie să fie clare, precise şi explicite, astfel încât să îl poată avertiza în mod inechivoc asupra gravităţii consecinţelor nerespectării prescripţiilor legale cuprinse în acestea. Or, dispoziţiile art.11 din Ordonanţa de urgenţă a Guvernului nr.55/2002 nu respectă aceste cerinţe esenţiale de redactare. De asemenea, în conceptul de proces echitabil este inclus şi dreptul la o apărare eficientă. Aceasta nu poate fi realizată în condiţiile în care există o incertitudine cu privire la cuantumul pedepsei pe care instanţa o poate aplica pentru fapta prevăzută la art.11 alin.(1). Judecătorul însuşi se află în dificultate, fiind pus în situaţia de a opta între mai multe variante posibile, în lipsa unei reprezentări clare a regimului sancţionator aplicabil. Din cauza manierei defectuoase de redactare a textului de lege criticat, individualizarea judiciară a pedepsei nu poate fi făcută de instanţă decât în mod arbitrar, aproximativ, în funcţie de aprecieri lipsite de obiectivitate” [30];

2) Decizia Curții Constituționale a României referitoare la obiecția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.5 alin.(2), art.49 alin.(2), art.54 și art.56 din Legea privind amplasarea și autorizarea mijloacelor de publicitate, nr.26 din 18.01.2012: „Nerespectarea normelor de tehnică legislativă determină apariția unor situații de incoerență și instabilitate, contrare principiului securității raporturilor juridice în componenta sa referitoare la claritatea și previzibilitatea legii” [31];

3) Decizia Curții Constituționale a României referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.6 din Legea nr.241/2005 pentru prevenirea și combaterea evaziunii fiscale, nr.363 din 07.05.2015: „Curtea, având în vedere principiul generalității legilor, reține că poate să fie dificil să se redacteze legi de o precizie totală și o anumită suplețe poate chiar să se dovedească de dorit, suplețe care nu trebuie să afecteze, însă, previzibilitatea legii (*subl. ne aparține*)” [32];

4) Decizia Curții Constituționale a României referitoare la obiecția de neconstituționalitate a dispozițiilor Legii pentru completarea Legii nr.393/2004 privind Statutul aleșilor locali, nr.22 din 20.01.2016:

„Respectarea prevederilor Legii nr.24/2000 privind normele de tehnică legislativă pentru elaborarea actelor normative se constituie într-un veritabil criteriu de constituționalitate prin prisma aplicării art.1 alin.(5) din Constituție”... În ceea ce privește aspectele referitoare la criteriile de claritate, precizie, previzibilitate şi predictibilitate pe care un text de lege trebuie să le îndeplinească, Curtea constată că autoritatea legiuitoare... are obligaţia de a edicta norme care să respecte trăsăturile mai sus arătate. Referitor la aceste cerinţe, Curtea Europeană a Drepturilor Omului s-a pronunţat în mod constant, statuând că o normă este previzibilă numai atunci când este redactată cu suficientă precizie, în aşa fel încât să permită oricărei persoane – care, la nevoie, poate apela la consultanţă de specialitate – să îşi corecteze conduita (Hotărârea din 29.03.2000 pronunţată în Cauza Rotaru împotriva României, Hotărârea din 23.09.1998 pronunţată în Cauza Petra împotriva României), iar cetăţeanul trebuie să dispună de informaţii suficiente asupra normelor juridice aplicabile într-un caz dat şi să fie capabil să prevadă, într-o

măsură rezonabilă, consecinţele care pot apărea dintr-un act determinat. Pe scurt, legea trebuie să fie, în acelaşi timp, accesibilă şi previzibilă (Hotărârea din 26.04.1979 pronunţată în Cauza Sunday Times împotriva Regatului Unit)" [33];

5) Decizia Curții Constituționale a României asupra sesizării de neconstituționalitate a dispozițiilor art.137 alin.(3), (4) și (5) din Regulamentul Camerei Deputaților, nr.30 din 27.01.2016: „Reglementarea criticată prin nerespectarea normelor de tehnică legislativă determină apariția unor situații de incoerență și instabilitate, contrare principiului securității raporturilor juridice în componenta sa referitoare la claritatea și previzibilitatea legii. În concluzie, Curtea constată că dispozițiile art.137 alin.(5) din Regulamentul Camerei Deputaților sunt echivoce cu privire la posibilitatea Camerei Deputaților de a vota respingerea unei legi, ca urmare a reexaminării declanșate de cererea Președintelui României, astfel că nu respectă exigențele constituționale referitoare la calitatea legii, respectiv nu întrunesc condițiile de claritate, precizie și previzibilitate, fiind contrare dispozițiilor art.1 alin.(5) din Constituție" [34];

6) Decizia Curții Constituționale a României referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.246 din Codul penal din 1969, ale art.297 alin.(1) din Codul penal și ale art.132 din Legea nr.78/2000 pentru prevenirea, descoperirea și sancționarea faptelor de corupție, nr.405 din 15.06.2016:

„Având în vedere principiul aplicabilității generale a legilor, Curtea de la Strasbourg a reținut că formularea acestora nu poate prezenta o precizie absolută. Una dintre tehnicile standard de reglementare constă în recurgerea mai degrabă la categorii generale decât la liste exhaustive. Astfel, numeroase legi folosesc, prin forța lucrurilor, formule mai mult sau mai puțin vagi, a căror interpretare și aplicare depind de practică. Oricât de clar ar fi redactată o normă juridică, în orice sistem de drept, există un element inevitabil de interpretare judiciară, inclusiv într-o normă de drept penal. Nevoia de elucidare a punctelor neclare și de adaptare la circumstanțele schimbătoare va exista întotdeauna. Deși certitudinea în redactarea unei legi este un lucru dorit, aceasta ar putea antrena o rigiditate excesivă, or, legea trebuie să fie capabilă să se adapteze schimbărilor de situație. Rolul decizional conferit instanțelor urmărește tocmai înlăturarea dubiilor ce persistă cu ocazia interpretării normelor, dezvoltarea progresivă a dreptului penal prin intermediul jurisprudenței ca izvor de drept fiind o componentă necesară și bine înrădăcinată în tradiția legală a statelor membre. Prin urmare, art.7 paragraful 1 din Convenție nu poate fi interpretat ca interzicând clarificarea graduală a regulilor răspunderii penale pe calea interpretării judiciare de la un caz la altul, cu condiția ca rezultatul să fie coerent cu substanța infracțiunii și să fie în mod rezonabil previzibil (*subl. ne aparține*) (Hotărârea din 22.11.1995 pronunțată în Cauza S.W. împotriva Regatului Unit)...

În jurisprudența sa, Curtea a statuat, în esență, că o noțiune legală poate avea un conținut și înțeles autonom diferit de la o lege la alta, cu condiția ca legea care utilizează termenul respectiv să îl și definească. În caz contrar, destinatarul normei este acela care va stabili înțelesul acelei noțiuni, de la caz la caz, printr-o apreciere care nu poate fi decât una subiectivă și, în consecință, discreționară...

Astfel, Curtea constată că termenul «defectuos» nu este definit în Codul penal și nici nu este precizat elementul în legătură cu care defectuozitatea este analizată, ceea ce determină lipsa de claritate și previzibilitate a acestuia. Această lipsă de claritate, precizie și previzibilitate a sintagmei «îndeplinește în mod defectuos» din cadrul dispozițiilor criticate creează premisa aplicării acesteia ca rezultat al unor interpretări sau aprecieri arbitrare. Având în vedere aceste aspecte, precum și faptul că persoana care are calitatea de funcționar în sensul legii penale trebuie să poată determina, fără echivoc, care este comportamentul ce poate avea semnificație penală, Curtea constată că sintagma «îndeplinește în mod defectuos» din cuprinsul dispozițiilor art.246 din Codul penal din 1969 și ale art.297 alin.(1) din Codul penal nu poate fi interpretată decât în sensul că îndeplinirea atribuției de serviciu se realizează «prin încălcarea legii». Aceasta este singura interpretare care poate determina compatibilitatea normelor penale criticate cu dispozițiile constituționale referitoare la claritatea și previzibilitatea legii...

Comportamentul interzis trebuie impus de către legiuitor chiar prin lege..., neputând fi dedus, eventual, din raționamente ale judecătorului de natură să substituie normele juridice. În acest sens, instanța de contencios constituțional a reținut că, în sistemul continental, jurisprudența nu constituie izvor de drept așa încât înțelesul unei norme să poată fi clarificat pe această cale, deoarece, într-un asemenea caz, judecătorul ar deveni legiuitor...

În materie penală, principiul legalității incriminării, *„nullum crimen sine lege, nulla poena sine lege"*, impune ca numai legiuitorul primar să poată stabili conduita pe care destinatarul legii este obligat să o respecte, în caz contrar aceștia supunându-se sancțiunii penale. Pentru aceste argumente, Curtea constată că dispozițiile criticate încalcă prevederile art.1 alin.(4) și (5) din Constituție prin faptul că permit configurarea elementului material al laturii obiective a infracțiunii de abuz în serviciu prin activitatea altor organe, altele decât Parlament – prin adoptarea legii, în temeiul art.73 alin.(1) din Constituție (*subl. ne aparține*)" [35].

6. În finalul acestui studiu, nu putem face abstracție de unele prevederi ale Legii privind actele legislative, adoptate de Parlamentul Republicii Moldova la 27.12.2001 [36].

Astfel, articolul 4 al acestei legi stabilește, printre altele: „(1) Actul legislativ trebuie să corespundă prevederilor tratatelor internaţionale la care Republica Moldova este parte, principiilor şi normelor unanim recunoscute ale dreptului internaţional, inclusiv legislaţiei comunitare. (2) Actul legislativ trebuie să corespundă dispoziţiilor constituţionale şi să fie în concordanţă cu cadrul juridic existent, cu sistemul de codificare şi unificare a legislaţiei. (3) La elaborarea, adoptarea şi aplicarea actului legislativ se respectă principiile: ...b) ...predictabilităţii normelor juridice...".

La rândul său, art.19 al Legii privind actele legislative prevede, *inter alia*: „Textul proiectului de act legislativ se elaborează în limba de stat, cu respectarea următoarelor reguli: a) fraza se construieşte conform normelor gramaticale, astfel încât să exprime corect, concis şi fără echivoc ideea, să fie înţeleasă uşor de orice subiect interesat;...".

Considerăm că amendamentele, operate prin Legea nr.193/2016 și Legea nr.196/2016, nu corespund acestor exigențe. O demonstrează argumentele pe care le-am prezentat în cadrul prezentului studiu.

Referințe:

1. Prin aceeaşi lege: articolul 133[1] „Membru de familie" a fost modificat, fiindu-i atribuit următorul conţinut: „Prin membru de familie se înţelege: a) în condiţia de conlocuire: persoanele aflate în căsătorie, în divorţ, sub tutelă şi curatelă, rudele, afinii lor, soţii rudelor, persoanele aflate în relaţii asemănătoare celora dintre soţi (concubinaj) sau dintre părinţi şi copii; b) în condiţia de locuire separată: persoanele aflate în căsătorie, în divorţ, rudele, afinii lor, copiii adoptivi, persoanele aflate sub curatelă, persoanele care se află ori s-au aflat în relaţii asemănătoare celora dintre soţi (concubinaj).."; alineatul (2) art.145 a fost completat cu litera e[1]) cu următorul conţinut: „asupra unui membru de familie;"; Codul penal a fost completat cu articolul 320[1] „Neexecutarea măsurilor din ordonanţa de protecţie a victimei violenţei în familie", având următoarea dispoziție: „Neexecutarea intenționată sau eschivarea de la executarea măsurilor stabilite de instanţa de judecată în ordonanţa de protecţie a victimei violenţei în familie".

De asemenea, prin Legea nr.196/2016, au fost operate amendamente în: Legea taxei de stat, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 03.12.1992*; Codul de procedură penală, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 14.03.2003**; Codul de procedură civilă, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 30.05.2003***; Legea privind administraţia publică locală, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 28.12.2006****; Legea cu privire la prevenirea şi combaterea violenţei în familie, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 01.03.2007*****; Legea cu privire la asistenţa juridică garantată de stat, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 26.07.2007******; Legea cu privire la probaţiune, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 14.02.2008*******; Codul contravenţional, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova la 24.10.2008********; Legea privind regimul străinilor în Republica Moldova, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 16.07.2010*********; Legea privind regimul armelor şi al muniţiilor cu destinaţie civilă, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 08.06.2012**********; Legea cu privire la activitatea Poliţiei şi statutul poliţistului, adoptată de Parlamentul Republicii Moldova la 27.12.2012**********.

* *Monitorul Oficial al Parlamentului Republicii Moldova*, 1992, nr.12.

** *Ibidem*, 2003, nr.104-110.

*** *Ibidem*, nr.111-115.

**** *Ibidem*, 2007, nr.32-35.

***** *Ibidem*, 2008, nr.55-56.

****** *Ibidem*, 2007, nr.157-160.

******* *Ibidem*, 2008, nr.103-105.

******** *Ibidem*, 2009, nr.3-6.

********* *Ibidem*, 2010, nr.179-181.

********** *Ibidem*, 2012, nr.222-227.

*********** *Ibidem*, 2013, nr.42-47.

2. Este necesar de precizat că, în Partea specială a Codului penal din 1961, puncte erau stabilite numai în unele articole ale cap. 12 „Infracțiuni militare". Aceste puncte îndeplineau aceeași funcție ca și alineatele în cadrul altor articole. Singura deosebire se exprima în aceea că punctele erau numerotate, iar alineatele nu erau numerotate.

3. *Culegere de hotărâri ale Plenului Curții Supreme de Justiție (mai 1974-iulie 2002)*. Chișinău, 2000, p.277-282.

4. Коробец Б.Н. *Оценочные понятия в российском уголовном праве: социальная обусловленность и юридическая сущность* / Автореферат дисс. … канд. юрид. наук. Москва, 2007, с.9.

5. Левина Д.Н. *Теоретические проблемы толкования и применения оценочных понятий* / Автореферат дисс. … канд. юрид. наук. Нижний Новгород, 2007, с.12.

6. Бавсун М.В. Изменения и дополнения уголовного закона как средства повышения эффективности его применения. В: *Актуальные проблемы российского права*, 2013, № 4, с.475-482.

7. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr.55-56.

8. *Ibidem*, 2014, nr.92-98.

9. Proiectul Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la judecarea cauzelor penale despre violența în familie.

http://csj.md/index.php/unificarea-practicii-judiciare/proiecte-hot-explicative-plen/641-cu-privire-la-judecarea-cauzelor-penale-despre-violenta-in-familie-ffff

10. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2008, nr.18-20.

11. *Ibidem*, 2013, nr.6-9.
12. *Ibidem*, 2011, nr.114-116.
13. Recurgem la sintagma „circumstanță agravantă a infracțiunii, prevăzută într-o normă a Părții speciale a Codului penal", și nu la sintagma „circumstanță agravantă a infracțiunii", pentru a deosebi circumstanța agravantă a infracțiunii, prevăzută într-o normă a Părții speciale a Codului penal, de circumstanța agravantă a infracțiunii prevăzută în Partea generală a Codului penal. În contextul prezentului studiu, cel din urmă tip de circumstanță agravantă nu comportă interes.
14. *Dicţionarul explicativ al limbii române.* Sub red. lui I.Coteanu, L.Seche, M.Seche. Bucureşti: Univers enciclopedic, 1998, p.179.
15. Marcu F., Maneca C. *Dicţionar de neologisme*. Bucureşti: Editura Academiei, 1986, p.145.
16. Tanoviceanu I. *Tratat de drept şi procedură penală.* Vol.II. Bucureşti: Curierul judiciar, 1925, p.157.
17. Convenția Consiliului Europei cu privire la prevenirea și combaterea violenței față de femei și violenței domestice. https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168046253e
18. În Notele informative la două dintre proiectele care stau la baza adoptării Legii nr.196/2016 se menționează: „S-a propus într-o redacție nouă expunerea art.201[1] CP RM privind infracțiunea de violența în familie, modificată în corespundere cu definiția propusă de Convenția menționată (se are în vedere Convenția Consiliului Europei cu privire la prevenirea și combaterea violenței față de femei și violenței domestice – n.a.)"*. În realitate, art.3 al respectivei Convenții conține următoarea definiție-cadru: „violența domestică" va însemna toate acțiunile de violență fizică, sexuală, psihologică sau economică, care survin în familie sau în unitatea domestică sau între foștii sau actualii soți sau parteneri, indiferent dacă agresorul împarte sau a împărțit același domiciliu cu victima".
* Notă informativă la proiectul de lege cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative din domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie. http://particip.gov.md/public/documente/139/ro_1472_Nota-informativa.pdf; Notă informativă la proiectul de lege cu privire la modificarea și completarea unor acte legislative din domeniul prevenirii și combaterii violenței în familie. http://particip.gov.md/public/documente/139/ro_3044_4.-Nota-informativa-ro.pdf
19. Bărcănescu D. *Conținutul infracțiunii și principiul legalității*. București: All Beck, 2005, p.133.
20. Decizia Plenului Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție din 24.09.2015. Dosarul nr.4-1re-265/2015. http://jurisprudenta.csj.md/search_plen_penal.php?id=836
21. *Affaire Lebedinschi c. République de Moldova*. http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-155213
22. Ромашов Р.А. Интерпретация права: лингвистический и технико-юридический аспекты. В: *Юрислингвистика-10: Лингвоконфликтология и юриспруденция*. Под ред. Н.Д. Голева и Т.В. Чернышовой. Кемерово; Барнаул: Издательство Алтайского университета, 2010, с.52-58.
23. Марчук В.В. Терминология уголовного закона и квалификация преступлений: В: *Право и демократия: сборник научных трудов*. Под ред. В.Н. Бибило и др. Минск: БГУ, 2007, Вып.18, с.224-238.
24. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2010, nr.235-240.
25. *Ibidem*, 2012, nr.113-118.
26. *Ibidem*, 2013, nr.18-21.
27. *Ibidem*, 2014, nr.364-365.
28. *Ibidem*, 2015, nr.115-123.
29. *Ibidem*, 2016, nr.232-244.
30. *Monitorul Oficial al României.* Partea I, 2010, nr.584.
31. *Ibidem*. Partea I, 2012, nr.116.
32. *Ibidem*. Partea I, 2015, nr.495.
33. *Ibidem*. Partea I, 2016, nr.160.
34. *Ibidem*. Partea I, 2016, nr.117.
35. *Ibidem*. Partea I, 2016, nr.517.
36. *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2002, nr.36-38.